

Hembygdsbladet

Årgång 18, nummer 4
December 2016

Enhörna Hembygdsförenings
informationsskrift

ÅRETS FÖRENING 2016

God Jul och Gott Nytt År

ENHÖRNA HEMBYGDSFÖRENING— ÅRETS FÖRENING 2016 I SÖDERTÄLJE KOMMUN

Hembygdsföreningen blev en av tre nominerade föreningar till priset som Årets förening 2016 (Södertälje har ca 600 föreningar) och på den stora Södertäljegalan den 11 november tilldelades vi förstapris!

För att nå denna ärofyllda utmärkelse krävs en hel del!

Många medlemmar: Vi är ca 2 800 invånare i Enhörna, av dem är ca 1 000 barn och ungdomar. Då barn och ungdomar inte behöver betala medlemskap återstår 1 800 invånare och av dem är för närvarande 892 medlemmar (varav ca 200 som inte bor i Enhörna) i vår förening! TACK, utan er hade vi inte fått utmärkelsen! Er andra väntar vi fortfarande på! Stöd oss och bli medlem! Det sporrar oss som arbetar!

Många som kommer på våra aktiviteter: Tack alla ni drygt 1 000 besökare som vi har haft under denna sommar! Utan er hade vi inte heller fått utmärkelsen! Kom gärna ännu fler nästa sommar, också det sporrar oss som arbetar!

Många fristående ideella arbetare: Många är ni som hjälper styrelsen i arbetet med att ordna utställningar, bygga om och nytt, hålla museet öppet under sommaren, klippa och ploga, baka, skänka extra pengar mm mm. Tack alla ni som arbetar troget vid vår sida! Utan er hade vi inte fått utmärkelsen, då hade inte museet sett ut som det gör! Ni som ännu inte provat — Vi behöver ständigt hjälpende händer. Tala om för oss vad ni är bra på!

Förstående och hjälpsamma fruar och män: Styrelsens respektive är en heroisk skara som alltid ställer upp för oss med sitt frivilligarbete på samma sätt som våra ideella arbetare och som låter oss hålla på med förbättringar. Det tar en massa tid från dem så utan dem hade vi inte heller fått utmärkelsen! Tack för att ni alltid ställer upp!

Sist men inte minst en driftig och arbetande styrelse: Utan denna fantastiska styrelse som har så trevligt tillsammans och som alltid är så positiv hade vi definitivt inte fått utmärkelsen! Tack för att ni finns och jag hoppas att alla orkar fortsätta vårt idoga arbete! Den här utmärkelsen sporrar oss alla till det!

Er ordförande / Mona

LUTFISK I FULL NORDLIG STORM

Sedan länge hör lutfisk till maten vid vinterns stora högtider. Fisken njutes med kokt potatis, gröna ärtor, vit sås och kryddpeppar. Den lutfisk vi finner i dagens butik är ändå lättlagad i jämförelse med forna tiders alla förberedelser. Man har berättat om inköp av torkad spillånga, gråsej och bondesej. Spillånga var billigare än gråsej – men båda ansågs goda. Fakta om vad som förr benämndes bondesej har nu inte varit möjligt att finna.

Med en hovtång drogs skinnet av den torkade fisken. Det tunna ofärgade skinnet klipptes senare i mindre bitar till klarskinn. En liten bit lades i kaffepannan för att klara kokkaffet före serveringen. Skinnets äggviteämne förde svävande partiklar mot pannans botten – det var före dagens bryggkaffe.

Enhörnabor som torgade i Stockholm brukade handla i Bachmans bod. Bachman Åberg & Co låg på Köttorget 6. Det mesta som önskades bjöds även i Enhörnas

handelsbodar, också den så viktiga lutfisken.

Att bo intill en sjö underlättade fiskens blötning. Ellen och Karl-Evert Bomler berättar att när skinnet dragits av fästes en hel kärve torr fisk vid stenbryggan under två-tre dagar. Sedan följde lutning med kalk i balja.

Från Jurstaholm lämnades liknande beskrivning. Där sågades all fisk i tre bitar som med en sten lades i ryssjenät. Före Anna-dagen bands nätet i bryggan under två-tre dagar. Nu var fisken mjuk för lutning i baljor i gårdsboden.

Mot slutet av 1920-talet inträffade en våldsam stormnatt när helgernas fisk låg i Mälaren. Mor Betty på Jurstaholm tänker på sin fisk. Så snart det dagas skyndar hon ner till stranden. Stormens rasande urkraft hade hejdlöst slitit i allt, fast som löst. Bryggan var sönder, plankorna flöt och lutfisken – den fanns nog inte längre i Enhörna....

Barbro E Sjöström

Sagesmän: Erik Johansson, Jurstaholm
Ellen och Karl-Evert Bomler, Ekensberg

LJUSSTÖPNING

I de flesta hem under förra seklet stöpte man sina egna stearinljus. Ofta träffades man hemma hos någon eller i en större lokal såsom Bygdegården eller Församlingshemmet. På bilden ses från vänster Maja Englund, Pettersberg, Lisa Israelsson, Falsjötorp, och Aina Andersson, Tomthagen. Vänner, grannar och andra bekanta samlade sina ljusstumpar under hela året för att sedan återvinna dem till nästkommande jul. Vekar och ljusmassa fick man ändå lov att köpa. Även blompinnar eller andra pinnar att fästa vekarna på skulle anskaffas.

HEMBYGDSÅRET 2016

Årsskiftet närmar sig och vi kan blicka tillbaka på ett intensivt och händelserikt 2016

Vårt **hembygdsmuseum** har lockat många besökande. Skolklasser från förskola till gymnasium, föreningsmöten m fl har gjort utflykter till oss. Totalt har museet i år haft **mer än 1 000 besökande** under sommaren

I det gamla skoldasset håller vårt **Husabymuseum** på att växa fram. Där kommer man att få information om hur det en gång såg ut på kullen som rymde en fornborg

Kaffets historia var vår nya utställning som lockat många besökande och även lokalpressen till museet i sommar. Kvar från förra året är utställningen om konserveringens historia

Årsmötet den 24 april besöktes av cirka 50 medlemmar. Mötet inleddes med att Ann-Charlotte Sevén berättade om handelsträdgårdar i Enhörna under 1900-talet och då i synnerhet Norrlöts handelsträdgård. På mötet bytte vi även ordförande då Leif Tellestedt avgick och undertecknad tog över

Kyrkvandringen den 22 maj samlade ca 65 deltagare - rekord! Efter en stilla stund i kyrkan gick man den sk "Ekensbergsrundan" med stopp vid gården Backa, arbetarbostäderna vid det gamla tegelbruket och vidare till hembygdsmuseet där "kyrkkaffe" väntade

Vi har även deltagit i Södertälje kommuns sk "**stadsvandringar**", vilket lockade 70 personer till Sandviken där Gunnar Lindqvist och Olle Karlsson guidade dem runt

Nationaldagen lockade ca 100 besökande. Johanna Elofsson och Sara Edlund sjöng sommarvisor och årets talare var kyrkoherde Maria Jacobs som jämförde våra utvandrare med dagens invandrare, ett annat perspektiv på invandring! Vår förre ordförande Leif Tellestedt fanns på plats och avtackades för sina 15 år som ordförande

Höstmarknaden var som vanligt välbesökt och gav ett välbehövligt tillskott till föreningens kassa.

Våra **Temadagar** är populära, under hösten har Kicki Lindqvist och Lena Björk ordnat två mycket uppskattade

kafferep/saftkalas.

Där fanns 7 sorters kakor/bröd/bakelser och tårter, uppdukade bord med broderade dukar och linnedukar samt fantastiska små kaffekoppar och uppläggningsfat. Betjäning utfördes av svartklädda kvinnor med små vita förkläden som serverade kaffe ur kaffekannor av porslin. Där fanns också ett antal på 40-talet modertigt klädda damer och en herre. Det första tillfället gästades av drygt hundra personer och till det andra kom långt mer än 200 personer —brödet sinade på slutet!

Sveriges hembygdsförbund firade **100 år** och vi deltog tillsammans med Södertäljes övriga hembygdsföreningar i kommunens firande på Torekällberget. Se vidare på sid 7

Sevärdheter i Enhörna, en broschyr som tipsar om utflyktsmål och vandringsleder i trakten har utökats med utförligare faktablad om respektive plats. Är ni intresserade av någon särskild plats så be om ett faktablad

Vi har även hunnit med ett **Mopedrally** i samarbete med Susanne och Pelle Höglund! Ett mycket uppskattat arrangemang som Olle Karlsson arrangerade för vår räkning. Se vidare på sid 7

Hembygdsbladet har kommit ut med 4 nummer. Medlemsantalet är nu uppe i **892 medlemmar**, barn och ungdomar oräknade.

Avslutningsvis vill jag tacka alla medlemmar, museibesökande och alla som hjälpt oss under året. Jag önskar er en skön julhelg och en trevlig lästund med Hembygdsbladet. Njut även av vår julgran som lyser så vackert vid Lill-Ahlskorset!

Mona Elveskog, ordförande

VÅRT FOTOGALLERI

I förra Hembygdsbladet skrev jag om vad grevinnan Aminoff betytt för Enhörna. Hon har också lagt grunden till vårt fotogalleri. Vi har flera hundra foton som genom hennes och dåvarande intendenten Gunnar Wistedts försorg lämnades till Hembygdsföreningen.

På åttiotalet klädde vi väggarna med dessa foton i smala träramar som Britt-Marie Gylefors far, Arne, tillverkade. Efter en kort tid "tog väggarna slut" och vi fann att vi måste hitta ett nytt sätt att visa hembygdens bilder på. Då kom idén med de skärmar som finns i muséet idag. Vi plockade bort alla uppsatta foton, scannade dem och satte upp dem såsom vi har det nu.

Birgitta Johansson (en av föreningens tidigare ordföranden) och undertecknad satte igång med entusiasm för 11 år sedan. Vi har träffats hela arbetsdagar under vinterhalvåret sedan dess. Leif Tellestedt (föreningens förre ordföranden) scannade foton och kom till Småskolan där vi höll till. Vi hade ett tapetserarbord där alla skärmar och foton fick plats. Här fanns ingen värmepump på den tiden så jag fick åka till muséet dagen innan och sätta på alla element och stänga till så att värmen blev kvar i rummet. Övriga utrymmen var kalla så muséet kändes inte så gästvänligt. De senaste åren har vi haft det betydligt bekvämare då vi haft varmt i större delen av Småskolan. Vi har kunnat både äta lunch och dricka kaffe i en riktigt mysig miljö!

Mellan våra arbetspass kontaktade jag några av våra äldsta invånare i socknen antingen med ett besök eller per telefon för att ta reda på så mycket som möjligt om våra foton. Ändå har vi en hel del "okända personer" på foton. Vi vädjar till er som eventuellt har mer information kring bilderna, hör av er till oss för vi vill gärna få ta del av den.

Birgitta har suttit vid datorn och jag har satt upp bilderna på skärmarna. Vi har haft många och långa diskussioner om hur vi skulle organisera det så tydligt som möjligt för våra besökare. Det geniala med dessa skärmar är att de är lätta att flytta eller att ändra på ordningen bland bilderna och på så sätt kunna ta emot nya foton och få in dem där de hör hemma. Alla foton har ett eget nummer så de är lätta att hitta i vår databas. De som önskar kan alltså beställa bilder och via mail få dem.

Leifs idé om att sätta upp ett koordinatsystem på Enhörnakartan som lätt visar var de olika platserna/gårdarna/byarna finns, var en mycket god idé. Olle Karlsson och Sven-Erik Åkerman har satt upp hållarna till skärmarna. De foton som vi äger ligger i ett brandsäkert skåp med syrafritt papper mellan varje foto.

Idag har vi ca 1 500 bilder i vår databas och ca 1 200 foton är uppsatta på skärmarna. Tyvärr vet vi inte hur många timmar vi lagt ner på allt arbete kring våra foton men det har varit värt varje minut ty vi märker att fotosalen är mycket uppskattad och har blivit den mest besökta delen av vårt museum!

/Anne-Marie

Ett av våra äldsta skolfoton från 1900

Jag har fått tillgång till en **dagbok skriven av soldaten Frans Gustaf Wallin** under åren 1911- 1923 och fått hans sondotters tillåtelse att då och då publicera utdrag ur denna i medlemsbladet. /Anne-Marie

Frans Gustaf (Gustafsson) Wallin föddes i Brunna, V:a Ryd den 30 maj 1871 och avled nyårsafton 1923. Hösten 1889 flyttade Frans till Över-Enhörna och arbetade som dräng i Hammarby och därefter i Beateberg, Ekeby. Under hösten

1891 började hans tankar ta fastare former på att bli soldat. Eftersom han inte var myndig fick han sin far Axels tillstånd att söka anställning som soldat. Han uppvisades för kompanichefen och regementsläkaren som intygade "att Frans Gustav eger en god kroppsstyrka, är utan fel, lyten och bräckligheter och är till krigstjänst antaglig." Därefter skrev han kontrakt med rotebönderna för Rote N:o 1026 Lida.

Några ord om julen 1918. —

Julafton som inföll på en tisdag var jag i arbete vid skt. Ernst Karlsson och jag var och buskade ut två vågstycken, och det var ett fabeligt snöväder, men vi blev inbjudna på två ställen på kaffe, vid Bruddbacken och Falsjötorp, emellertid vi buska rundan och vi blev fria något före tolv, då jag begav mig hemåt med en agnsäck på ryggen eftermiddagen gick snart för sig, julgran skulle jöras i ordning, och julkärven skulle ut på sin stör vid förstact, och tiden gick och det blev mjölkdag, jag begav^{sig} då iväg till skt för att hämta mjölk och tidningar, och då var det rätt mycket snö, och snöa jorde det fortfarande, då jag kom hem, åt vi vår julafton på gammal sedvänja, fisk och grött, med en åtföljande snaps, som gick till botten med en väldig fart, (Jo må tro de) Julklapsutdelningen, efteråt var snart över, och var och en begav sig mått och nöjd till vila — på så sätt, blev julaftonen ändad. —

Juldagssidan är lite svagare skriven, så nu går vi över till avskrift av texten istället:

"Juldagen kom med samma snöväder fast ej så hårdt vi låg länge på måron allihop hon var mellan 6 och 7 när vi steg opp, ingen av oss besökte julottan, men det var ej heller så rart att gå, ingen enda främmande var synlig vid Grönängstorp den dagen, utan vi fick förströ tiden så godt vi kunde, med

läsning och skrivning, och spelning och skidåkning, och för övrigt fick vi titta på småfåglarna i sin kärve, och på kvältn gick jag till ahl efter mjölk och der var tyst och fredligt som en vanlig dag, Ja Gud vare tack för spritens indragning, som nog har en god andel i den saken. Ja emellertid vi åt vår aftonmåltid och gick till vila, och Juldagen blev slut. Och bra har han varit, det betygar undertecknad"

FG W

"Annandagen kom även och lika anspråkslös var han, men Gudskelov god hälsa hade vi allihop, vilket är det bästa av det. Främmande hade vi ingen den dagen heller utan i ensamhet och tysthet har vi fått framleva dessa båda Juldagar, men i skymraske gick två personer förbi här, det var just dom enda vi har sett pasera förbi här i Jul—men Arvid och Gustav har idag varit till Lida på Julgransfest och nu är klockan sju, och Arvid har gått till Skabro på Juldans. emellertid vi tre, som var hemma vi kröp till kojs och sov till

tredjedagen.

Tredjedagen kom med ett förbaskat snöväder, som tilltog mot kvällen allt värre men den dagen var det brådt till Grönängstorp med hanskjöra och det så de sved i väggarna, det arbetades hela dan utan rast och ro, och på kvältn var det så dant väder så jag gick efter mjölken, och det blåste och snöga av värsta slag. Julen var då slut och dagen derpå gick jag till arbete Och Jul har vari bra."

KARTOR

Nästa års utställning planeras handla om kartor och nu inventerar vi vad som finns att tillgå!

Har du någon intressant karta, ny eller gammal, över Enhörna eller över en plats i Enhörna? Kanske din karta kan bli en del av den kommande utställningen!

Ring eller SMSa till Staffan Holmberg på tel 076/006 42 99.

HEMBYGDSDAG PÅ TOREKÄLLBERGET

Sveriges Hembygdsförbund firar 100 år i år och det firades på Skansen den 28 augusti. Hembygdsföreningarna i vår region valde att fira på Torekällberget den 4 september. I soligt men blåsigt väder stod vi där för att presentera vår förening. Kicki visade och berättade om hur man konserverar plommon och jag gjorde detsamma med torkade äppelringar. Vi bjöd på plommon och äpplen från våra överfyllda trädgårdar, vilket uppskattades oerhört. Två av våra medlemmar, Bengt Nygren och Peter Swärd, visade och berättade om sina respektive specialintressen nämligen träarbeten och kolning. Olle och Britt-Marie sålde våra skrifter och servade oss andra. Vi hade en härlig dag tillsammans med Järna, Hölö/Mörkö och Vårdinge Hembygdsföreningar och Kulturhistoriska föreningen i Södertälje.

/ Anne-Marie

MOPEDRALLYT BLEV EN SUCCÉ Söndagen den 18 september i år.

Med spänd förväntan gick vi, undertecknad, Susanne och Pelle Höglund och Bernt Eriksson, och väntade på att mopedvännerna skulle dyka upp. Så småningom kunde vi höra mopedbrummet i luften. Det är en Puch från 1957 säger Pelle, Bernt kontrar, det kan vara en Victoria från 1958. Så fortsätter resonemanget. Efter ett litet tag kom det moppeentusiaster i långa rader. Några långväga gäster fraktade sina "gullungar" på släpvagnar. Allt utvecklades till en riktig folkfest. Gamla moppepolare träffades och pratade minnen och kommenterade varandras åkdon. Andra ägnade sig åt att innan starten meka och trimma sina fordon in i det sista.

50 st. avgasbolmande moppar gjorde sig startberedda och bäddade in den gamla skolgården i en härligt doftande rökdimma. Startskottet gick kl. 10.00. Mopedisterna hade nu en runda på drygt 3 mil framför sig. Längs sträckan passerar man ett antal kontroller där det gällde att samla poäng för en ev. vinst. Till depån vid museet kom det in rapporter från banan b.l.a. hade några drabbats av tekniska problem. Efter drygt 3 timmar dök de första ekipagen upp vid museet. Att köra moped i 3 timmar skapar hunger hos förarna. De fullkomligt kastade sig över "korvståndet" där det fanns ett gott utbud av korv, bröd, dricka och lite annat. 3 st deltagare hade samma poäng och utropades som vinnare. En av dem var Enhörnatjejen Lena Åkerman som avverkade rallyt med sin moped, som hon fått av sin morfar, en Victoria från 1958. Deltagarna gav mycket beröm till arrangörerna som i sin tur lovade att återkomma nästa år med ett nytt rally.

Hälsningar Olle

LUCIAFIRANDE I ÖVERENHÖRNA KYRKA, lördag 10 dec kl 15

GAMMELDAGS JULMARKNAD

Årby Loge 11 december kl 12-14.30

Arrangör: Enhörna Teaterförening i samarbete med
Bygdegårdsföreningen

JULGLIMMER - Enhörnas traditionella eldfest

Juldagen kl 17.00 - 22.00

Trädvårdsföreningen önskar alla välkomna till årets julglimmer i
Körsbärslunden. Klockan 17 tänds mängder av marschaller och i träden hänger
hundratals lyktor med levande ljus. Dessutom tänds en stor brasa att värma sig
vid. Om vädret står oss bi utlovas ett förtrollat landskap.
Bilburna besökare kan parkera vid Ytterenhörna kyrka.

Har ni inte varit där? Gör ett besök! Ett helt unikt skådespel.

MEDLEMSAVGIFTEN för år 2017 - snälla betala in snarast!

Medlemsavgiften går bl a till kostnader för drift och underhåll av Hembygds museet,
kostnader för framtagning och distribution av hembygdsbladet, skrifter mm. Vår
ambition är att Enhörna, med sin speciella natur och historia, ska fortsätta vara
kommunens "smultronställe".

Som medlem hjälper du oss med det.

Bifogat finns en PG-blankett som kan användas till medlemsavgiften. Vi är tacksamma
om du betalar så snart som möjligt. Årsavgiften är 150:-/200:- (enskild/familj).

Tack och God Jul önskar kassören

Stöd oss också genom att köpa våra skrifter, filmer och vy-/presentkort att ge bort som julgåvor eller presenter. De kan
köpas på museet, på Norrlöts Handelsträdgård eller på Destination Södertälje(turistbyrå)

ENHÖRNA HEMBYGDSFÖRENINGENS STYRELSE:

Mona Elveskog, ordf.	070/214 55 01	(elveskog@telia.com)
Olle Karlsson, vice ordf.	08/550 440 37	(olov.karlsson@live.se)
Britt-Mari Gylefors, sekr	08/550 421 30	(b.gylefors@telia.com)
Anders Östensson, kassör	070 68715 81	(andersostensson@hotmail.com)
Anne-Marie Andersson	08/550 420 16	(anne-marie.majhem@telia.com)
Lena Björk	08/550 490 63	(lena.x.bjork@telia.com)
Kicki Lindqvist	08/550 440 50	(kickilindqvist@spray.se)
Bengt Johansson	08/550 441 62	(iobjohansson@c-sam.nu)

Box 39, 151 96 Enhörna | Medlemsavgiften är 150/200:-/år (enskild/familj).

Plusgiro 23 89 45-0

Swish 1230961482

Hembygds museet hålls öppet söndagar juni-sep, 13.00 - 16.00. Tag kontakt med någon i
styrelsen om du vill besöka museet vid annan tidpunkt.

Besök föreningens hemsida: www.hembygd.se/enhorna-hembygdsforening

